

*Карп В.**

ВПЛИВ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ НА МІЖНАРОДНІ КОНКУРЕНТНІ ПОЗИЦІЇ УКРАЇНИ

Ключові слова: туризм, туристична індустрія, конкурентоспроможність, державна туристична політика, туристична фірма, туристичний потенціал країни.

Актуальність теми обумовлюється інтенсивним розвитком туристичної індустрії як на міжнародному, так й на національному рівнях, підтримка якої з боку державного та приватного секторів, а також виділення серед ієрархії пріоритетних галузей економіки може забезпечити міжнародну конкурентоспроможність України та її стійке економічне зростання.

Туризм є складною системою, в якій тісно переплетені інтереси багатьох галузей економіки, екології, культури, безпеки, зайнятості населення, розвитку туристської інфраструктури. Саме туристична індустрія виступає потужним соціально-економічним і політичним чинником, що визначає розвиток економіки і політику багатьох країн і регіонів світу.

Сучасна індустрія туризму є однією з прибуткових і динамічних галузей світового господарства. Згідно з дослідженнями Всесвітньої Туристичної Організації (UNWTO) міжнародні туристичні потоки досягли 990 мільйонів у 2010 році, та склали приріст в 3% порівняно з 2009 роком. За даними Всесвітньої ради подорожей та туризму (WTTC) частка індустрії туризму складає 9,9 % глобального ВВП, 10,9% світового експорту, та 9,4% світових інвестицій.

Згідно з даними доповіді Всесвітнього Економічного Форуму в 2010 році по рівню конкурентоспроможності в сфері подорожей та туризму Україна займає 77 місце, яке залишилось незмінним порівняно з 2009 роком (в 2008- 78 місце). Розвиток туристської галузі характеризується позитивною і постійною динамікою. Створення нового іміджу українського туристичного продукту, конкурентоздатного в нашій країні і за кордоном, підтримка розвитку малого і середнього бізнесу в туристській сфері зумовили зростання кількості туристів і об'ємів наданих ним послуг[2].

Особливо чітко постає актуальність цього питання для нашої держави, яка являє собою унікальний комплекс історичних, культурних та природних пам'яток і має значні рекреаційні можливості, що сформувались завдяки географічному положенню та її історичному розвитку. Важливою особливістю туристичного потенціалу країни також є те, що Україна поєднує в собі красу степової та лісної природних зон, а також гірські пейзажі. Окремі її регіони є дуже привабливими для туристів, зокрема для іноземних. Про це свідчить динаміка відвідань України останніх, кількість яких збільшилась у 4 рази за останні 7 років. Більша частина в'їзних туристів припадає на певні регіони, а саме: АР Крим (29%, з них 9% належать Севастополю), Київ (25%) та Одеська область (15%). На мою

* кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародного бізнесу Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

думку, проблему розвитку туристичної галузі в Україні необхідно розглянути як загальнодержавну справу. На це існує ряд вагомих причин, актуальних саме для нашої країни:

- Україна має значний різносторонній туристичний потенціал;
- туризм сприятиме надходженню валюти в країну, отже і поповненню Держбюджету;
- туризм пов'язаний з багатьма іншими галузями економіки, тому розвиток цієї індустрії покличе за собою розвиток багатьох супутніх галузей;
- розвиток туризму в регіонах спричинить збільшення доходів місцевих бюджетів, що призведе до покращання рівня життя населення, зростання інтересу до продукції місцевої промисловості, покращання кон'юнктури в будівництві та інфраструктури в регіоні в цілому[6].

Стратегічною метою розвитку туризму в Україні є створення конкурентоспроможного на внутрішньому та світовому ринках національного туристичного продукту, розширення внутрішнього та збільшення обсягів в'їзного туризму, забезпечення на цій основі комплексного розвитку курортних територій та туристичних центрів з урахуванням соціально-економічних інтересів їх населення, збереження та відновлення природних територій та історико-культурної спадщини. Це обумовлює необхідність активних цілеспрямованих дій, насамперед у контексті державної туристичної політики, що являє собою діяльність держави з розвитку туристичної індустрії і суб'єктів туристичного ринку, вдосконалення форм туристичного обслуговування громадян і зміцнення на їх основі свого політичного, економічного та соціального потенціалу.

Аналіз стану вітчизняного туристичного ринку свідчить про те, що розвиток туризму в Україні перебуває лише на початковій стадії. Збільшення потоків внутрішнього та в'їзного туризму нині уповільнюється через низку негативних факторів, до яких належать:

- недостатній розвиток туристичної інфраструктури;
- нерозробленість нормативно-правової бази;
- економічна та політична нестабільність у країні;
- обмеженість асортименту запропонованих послуг;
- відсутність комплексного бачення країни як перспективної туристичної дестинації;
- недосконалість реклами українських туристичних центрів за кордоном та ін.
- відсутністю цілісної системи державного управління туризмом у регіонах;
- підпорядкованістю закладів розміщення туристів, санаторно-курортних, оздоровчих та рекреаційних закладів, які надають туристичні послуги, різним міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади;
- нечітким визначенням у законодавстві належності підприємств готельного господарства до підприємств, які надають туристичні послуги;
- недостатністю методичної, організаційної, інформаційної та матеріальної підтримки суб'єктів підприємництва туристичної галузі з боку держави;
- повільними темпами зростання обсягів інвестицій у розвиток матеріальної бази туризму;
- відсутністю відповідних об'єктів для розвитку туристичної діяльності в сільській місцевості;
- невідповідністю переважної більшості туристичних закладів міжнародним стандартам;
- тенденцією скорочення кількості підприємств готельного господарства; незадовільним станом туристичної, сервісної та інформаційної інфраструктури в зонах автомобільних доріг та міжнародних транспортних коридорів;

- незбалансованістю соціальної та економічної ефективності використання рекреаційних ресурсів та необхідністю їх збереження тощо[8].

Зазначені проблеми неможливо вирішити без підтримки держави. Тому на даному етапі до першочергових завдань державних органів управління в галузі туризму можна віднести створення ефективних умов для роботи туристичних підприємств, установ та організацій, що, у свою чергу, потребує: розробки й впровадження прогресивних методів і стандартів туристичного обслуговування; розвитку малого та середнього підприємництва в сфері туризму; підвищення ефективності використання рекреаційних ресурсів та об'єктів культурної спадщини; зміцнення матеріально-технічної бази туризму; розвитку туристичної інфраструктури; вдосконалення інформаційного та рекламного забезпечення туризму; провадження ефективної інноваційної діяльності; поліпшення кадрового забезпечення в сфері туризму; розширення міжнародної співпраці в туристичній галузі; підвищення іміджу держави на міжнародному рівні.

З огляду на нормативно – правове забезпечення, варто звернути увагу на можливість законодавчого введення на території певних регіонів (наприклад, південного узбережжя Криму, с. Вилкове Одеської області, с. Мигів Миколаївської області, м. Кам'янець-Подільський тощо) спеціального режиму інвестиційної діяльності з метою залучення достатнього обсягу внутрішніх та зовнішніх інвестицій у розвиток туристичної індустрії на цих перспективних територіях. До перспективних інвесторів можна віднести, наприклад, представників численної української діаспори, оскільки в останні роки вони проявляють підвищену зацікавленість до української культури.

Також пріоритетним напрямом державної туристичної політики має бути підтримка галузей і виробництв, що є постачальниками товарів та послуг для підприємств туристичної індустрії – кафе, ресторанів, кінотеатрів, побутових послуг тощо. Особливу увагу в даній сфері слід приділити відродженню, розвитку та підтримці місцевих ремесел, фольклорних і культурних традицій, народних звичаїв, щоб туристи могли повністю відчувати український колорит.

Комплексна реалізація поданих заходів, спрямованих на реалізацію туристичного потенціалу України, вимагає як державної підтримки, так і залучення приватного та іноземного капіталу в модернізацію інфраструктури туризму. Україна має великі, а головне реальні, перспективи розвитку туристичної галузі, тому вона може і повинна зайняти одне з чільних місць серед країн – світових туристичних лідерів.

Аналізуючи перспективи розвитку туристичної індустрії в Україні на наступні десять років, перш за все, необхідно підкреслити, що сучасний туризм - це та сфера економіки і життєдіяльності суспільства в цілому, яка в тій чи іншій мірі інтегрує практично всі галузі. Саме це і визначає одне з перших місць, яке займає туризм у світовій економіці. Саме цей фактор повинен стати головним у формуванні нового державного підходу до туризму як тієї галузі, пріоритетний розвиток якої може позитивно вплинути на економічний і соціальний стан країни в цілому, стимулювати ряд важливих галузей економіки, сприяти зміцненню нового позитивного іміджу України на світовій арені.

Перспективний розвиток туризму в Україні суттєво вплине на зайнятість населення. Якщо в 2005 році кількість працівників у туристичній галузі складатиме 169 тис. чол., а зайнятість в туризмі з урахуванням інших галузей (транспорт, торгівля, зв'язок та ін.) та тимчасової зайнятості протягом активного туристичного сезону -2,79 млн. осіб, то вже в 2010 році ці показники становлять, відповідно 220 тис. осіб і 3,63 млн. осіб[2].

Подальший розвиток демократії, політична стабільність, визначення пріоритетних напрямків економічного розвитку, майбутній вступ України до НАТО та ЄС - все це за-

безпечить створення високоприбуткової туристичної галузі, яка задовольнить потреби внутрішнього та міжнародного туризму, з урахуванням природнокліматичного, рекреаційного, соціально-економічного та історико-культурного потенціалу країни, її національних особливостей.

Важливими факторами, що впливатимуть у подальшому на розвиток ринку туризму, є демографічні зміни, матеріальний та соціальний стан населення, рівень освіти, тривалість відпустки, професійна зайнятість та багато інших чинників.

Демографічна структура населення України та аналіз вікових груп, які найбільше подорожують, ще раз підтверджують, що в Україні найбільш активна частина населення від 30 до 40 років, на відміну від економічно розвинених країн, де люди старшої вікової групи (55-60 років) відіграють все більш важливу роль у міжнародному туризмі. Тільки в 2001 році у світі зареєстровано майже 120 млн. прибуттів, здійснених людьми старшого віку. Основними постачальниками цієї категорії туристів є США, Канада, Японія та країни Європейського Союзу. Населення цих країн, незважаючи на швидкі темпи старіння, залишається фізично активним і, що не менш важливо, краще забезпеченим.

Поступове збільшення кількості працюючих, забезпечення більш високого доходу на кожного члена сім'ї, підвищення тривалості оплачуваної відпустки та гнучкість робочого часу поступово розширяють такі сегменти туристичного ринку, як поїздки з метою відпочинку і в період відпусток, відвідування тематичних парків і культурних заходів, здійснення ділових поїздок, короткочасних подорожей і маршрутів вихідного дня тощо.

Зростання рівня освіти збільшує потяг людини до знань, зацікавленість іншою культурою викликає бажання подорожувати і отримувати нові враження.

Одним із найважливіших чинників, що впливає на розвиток як внутрішнього, так і міжнародного туризму, є добробут населення. Існує чіткий зв'язок між тенденцією розвитку туризму, загальним економічним розвитком і особистими доходами громадян. Туристичний ринок дуже відчутний до змін в економіці. За стабільних цін зростання особистого споживання на 2,5 % збільшує витрати на туризм на 4 %, а зростання особистого споживання на 5 % - на 10%. Щорічне збільшення доходів громадян України приведе до більш інтенсивної туристичної діяльності і, зокрема, до збільшення кількості споживачів з високими доходами[2].

Забезпечення міжнародної, у тому числі євроінтеграційної діяльності, є невід'ємною складовою реалізації державної політики у галузі туризму. Цілеспрямована та системна діяльність щодо розвитку міжнародних туристичних зв'язків, а також євроінтеграційних процесів в Україні є ефективним механізмом створення сприятливого для розвитку туризму середовища, інтеграції нашої країни у європейську спільноту, ефективного використання туристичних ресурсів, розбудови транскордонної інфраструктурної мережі, розвитку національної економіки та культури[5].

Виходячи з вищесказаного, з метою становлення та формування туризму як перспективної галузі міжнародного бізнесу та визначальним фактором міжнародної конкурентоспроможності національної економіки є проведення ефективної державної політики в даній галузі, в рамках якої була прийнята Державна програма розвитку туризму, завданнями якої є:

1. забезпечення сталого розвитку туристичної галузі та підвищення її частки в макроекономічних показниках;
2. підвищення рівня життя громадян і створення додаткових робочих місць;
3. збільшення частки очікуваних доходів від туристичної галузі у державному бюджеті;
4. підвищення іміджу держави на міжнародному рівні [8].

Національною туристичною політикою визначаються такі напрями розвитку туризму: удосконалення системи управління галуззю; удосконалення нормативно-правової бази туристичної діяльності; зміцнення матеріальної бази туризму; розширення міжнародної співпраці у туристичній галузі; підвищення якості та розширення асортименту туристичних послуг; поліпшення транспортного обслуговування; підвищення ефективності використання рекреаційних ресурсів та об'єктів культурної спадщини;

поліпшення інформаційного та рекламного забезпечення;

проведення ефективної інноваційної діяльності та створення наукової бази туризму; поліпшення кадрового забезпечення.

Також, одним з найважливіших напрямів державної політики у туристичній галузі є підвищення ефективності інформаційно-комунікаційної інфраструктури, створення позитивного образу України як туристичної держави та активізація просування національного туристичного продукту як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку туристичних послуг завдяки організаційній та фінансовій підтримці підприємств та організацій туристичної галузі з боку центральних і місцевих органів виконавчої влади.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що з метою досягнення ефективного функціонування туристичної галузі та підвищення за її рахунок міжнародної конкурентоспроможності України, державний сектор має впроваджувати ряд заходів, а саме: формування адекватної нормативно – правової бази; інтенсивне фінансування національної тур індустрії; введення стандартизації та сертифікації суб'єктів туристичної галузі; становлення і розвиток інноваційної діяльності та наукове забезпечення туризму, що сприятиме створенню нових оригінальних туристичних продуктів; комплексне використання та збереження навколишнього природного середовища та культурної спадщини; патріотичне виховання, пропаганда здорового способу життя, зміцнення міжнародного авторитету України як туристичної держави.

Література

1. Дурович А. Маркетинг у туризмі. М.: Нове знання, 2003
2. Кабушкин Н. Менеджмент туризму. М.: Нове знання, 2002
3. Корнетова Є., Дурович А. Маркетингові дослідження в туризмі: навчальний посібник. М: Нове знання, 2002
4. Туризм в цифрах. 2010: — Україна, Статистика 2010 р.
5. У К А З ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ Про підтримку розвитку туризму в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tau.org.ua/>
6. Перспективи розвитку туризму в Україні і в світі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tourlib.net/books_ukr/kyfjak_13.htm
7. Закон України «Про туризм» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=973%2F99>
8. Державна підтримка експорту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukreport.gov.ua/ukr>